

הקדמה למורה

פרויקט **"פנים. יום. זיכרון."** הוא מיזם אומנותי שמנציח זיכרונות מחייהם של נופלים באמצעות סרטי אנימציה. רסיסי זיכרון, רגעים קטנים בחייהם של הנופלים, שחברים וקרובים של הנופלים בחרו לשתף, קמים לתחייה על המסך ומעניקים ליקיריהם נצח. בבסיס הפרויקט עומדת האמונה שהזיכרונות נושאים משמעות יותר מיום אחד בשנה.

בכל שנה אנו פונים ליוצרים צעירים בתחום האנימציה בבקשה להנציח רגעי מפגש וחסד בחיי הנופלים. היום הפרויקט מונה יותר מ-40 סרטים, ובכוונתנו לבסס מאגר זיכרונות וירטואלי ישראלי רחב ממדים. את כל הסרטים ומערכי השיעור, המתאימים למגוון שכבות גיל, אפשר למצוא באתר בית אבי חי, **[בעמוד הפרויקט](#)**.

לקראת יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה, יצרנו מערכי שיעור חדשים העוסקים בזיכרון ומותאמים לכיתות ה'-י"ב, ואף למכינות קדם צבאיות; כל שכבת גיל על פי יכולותיה.

אנו מאמינים כי מערכי שיעור אלה, הכוללים צפייה בסרטים שונים ודיון מעמיק על משמעותו של הזיכרון בחיינו בהקשר של הסרטים שראינו, מאפשרים לנו להשפיע על עיצוב תודעת הזיכרון של תלמידינו.

אומנם מערכי השיעור הינם מותאמי גיל, ואולם אין אנו יודעים מהם הסיפורים המשפחתיים של התלמידים. אנו ממליצים לצפות מראש בסרטי מערך השיעור שבחרתם ולנקוט משנה זהירות שעה שאתם דנים בנושאים המורכבים שיום הזיכרון מזמן לדיון.

מערכי השיעור, המציעים מגוון תכנים והצעות לדיון, הם ארוכים יותר מזמן שיעור ממוצע. עליכם לבחור את התכנים המתאימים ביותר לכיתתכם, וכך להתאים את מהלך השיעור לזמן העומד לרשותכם.

אנו מאחלים לכם הצלחה וימים טובים,

צוות הפרויקט

לומדים וזוכרים

רסיסי חלום

במערך זה נעסוק ביחסים המורכבים שבין חלומות ומציאות. נתוודע אל המושג חלום דרך טקסטים של החולמים הגדולים שאול טשרניחובסקי ומרטין לותר קינג ודרך סרט שמספר את סיפורו של חולם אחד שנפל. נדון גם במחיר שלעיתים גובה מימושו של החלום.

חלק ראשון: דיון פתיחה ולימוד בחברותות (15 דקות)

חלומות ילדות - נשאל את התלמידים:

* אילו חלומות ליוו את ילדותכם? האם הם נוכחים בחייכם בדרך זו או אחרת גם היום?

* אילו חלומות מלווים אתכם היום?

למורה: כעת נתחלק ללימוד בחברותות. כל זוג תלמידים יקבל את מילות השיר "אני מאמין" מאת שאול טשרניחובסקי ויוזמנו לשמוע את השיר מנוגן ביוטיוב בביצוע לבחירתם.

* **"אני מאמין" בביצוע רונה קינן**

* **"אני מאמין" בביצוע אריק לביא**

לימוד בחברותות:

נקריא את מילות השיר "אני מאמין" מאת שאול טשרניחובסקי (מופיע בנספחים):

שאלות לדיון:

* מה פירושה של המילה חלום בטקסט הזה?

* כיצד קשור החלום למציאות ומה הוא מנסה לומר על העתיד?

* ההתייחסות בשיר היא לחלום משותף, קולקטיבי. מיהם השותפים לחלום הזה? האם אתם מבחינים כיום בחלומות משותפים לאנשים רבים סביבכם?

חלק שני: צפייה ודיון (30 דקות)

רקע למורה:

ריצ'רד נולד וגדל בארצות הברית, ובשנת 1948 החליט לעלות עם משפחתו ארצה. לאורך כל שנותיו הבוגרות בארצות הברית היה ריצ'רד פעיל לקידום זכויות האזרח. בין השאר, השתתף במאבקי זכויות האזרח בתקופת מרשין לותר קינג ובהקמת פרויקט של הסעת ילדים מעוטי יכולת מהעיר למחנה קיץ שהקים. גם בארץ המשיך ריצ'רד להיות מעורב בפעילויות למען זכויות אדם, אהבה ודו-קיום בין יהודים לערבים. מומלץ לקרוא עוד על ריצ'רד לייקין [בעמוד הפרויקט](#).

נצפה בסרט בכיתה (אורך הסרט: 7:50 דקות).

לאחר הצפייה נפתח את הדיון לתלמידים, רצוי בקבוצות קטנות, אך אפשר להישאר גם בפורום הכיתתי. הנחיה לפני הצפייה: סרט האנימציה שנצפה בו, לזכרו של ריצ'רד לייקין, משתמש באמצעי מבא קולנועיים רבים - זוויות "צילום", צבעים, מעברים ועוד - כדי להביע תחושות ולספר את הסיפור. שימו לב אליהם.

נצפה בסרט "רסיסי חלום", לזכרו של ריצ'רד לייקין.

שאלות לדיון משותף:

- * הסרט מציג את ריצ'רד כמי שנמצא בקשר מתמיד עם החלומות:
- * אילו חלומות מזינים את חייו של ריצ'רד?
- * ריצ'רד היה איש חינוך שהקדיש שנים רבות מחייו לעבודה עם ילדים ונוער. האם בעיניכם ריצ'רד הוא איש של חלומות או של מציאות?
- * הסרט נע בין זיכרונות של הרגעים המכוננים בחייו של ריצ'רד. כיצד מוצגים בסרט החלומות וכיצד מוצגת המציאות?
- * אחד הזיכרונות הוא הפרידה המורכבת של ריצ'רד מאימו. כיצד המעבר לארץ ישראל והפרידה מהאם מתיישבים עם חלומותיו? כיצד נראית הפרידה הזאת דרך עיניה של האם, שנשארת מאחור?
- * מה לדעתכם מסמלת הבחירה לתאר את הזיכרונות של ריצ'רד בצבע, ואילו את המציאות בשחור-לבן?
- * האם בעיניכם אנשים רבים שותפים לחלומיו של ריצ'רד, או שהוא דווקא חלום אישי?

הצעה לפעילות:

כל תלמיד יקבל דף שעליו מצויר המשולש הזה.

- * ננחה את התלמידים לבחור אחד מהחלומות שהתבקשו לחשוב עליהם בתחילת השיעור ולמקם אותו בנקודה שהוא מצוי בה במתח שבין קודקודי המשולש.

אפשר לחלופין לצייר ציר דמיוני לאורך הכיתה שבקצה האחד שלו ישנן ציפיות הסביבה ובקצהו האחר מימוש עצמי ולבקש מהתלמידים להתמקם לאורכו. לאחר מכן יש לחזור על הפעולה, כשהפעם בקצהו האחד של הציר ישנו מימוש עצמי ובקצהו האחר שובת הכלל.

* לנכח המחיר הכבד, מהי בעיניכם החשיבות של דבקות בלתי-מתפשרת בחלום וברעיון גדול? מהי החשיבות של היצמדות למציאות באשר היא? האם יש איזון נכון בין השניים? האם בעיניכם ישנם חלומות שראוי יותר להקריב למענם?

* מה מזין את חלומותיכם בתקופה זו? היכן ניתן למקם אותם על הציר שבין מימוש עצמי וציפיות של הסביבה? האם יש חלומות חשובים יותר מאחרים?

חלק שלישי: קריאת טקסט, משימת כתיבה וסיכום (15 דקות)

למורה :

מרטין לותר קינג מופיע בסרט כמקור השראה של ריצ'רד. חשוב לתת קצת רקע על קינג ואז לקרוא קטע מנאומו "יש לי חלום" (נוסח הנאום מופיע בנספחים).

שאלה לדיון:

קינג לא זכה לראות את התגשמות חלומו בחייו, אך לאחר מותו הוא נהיה לסמל של החלום הזה. אילו רעיונות מרכזיים משותפים לנאום של קינג ולחייו של ריצ'רד?

משימת כתיבה:

לאחר שנחשפתם למורכבות היחסים בין חלום ומציאות שמופיעה בשירו של טשרניחובסקי, בסיפור חייו של ריצ'רד של ובנאום של קינג, כתבו הגדרה משלכם למילה חלום המשקפת את השאלות שעלו במהלך השיחה ואת האמביוולנטיות המובנית ברעיון החלום.

למורה: נבקש מהתלמידים לשתף את ההגדרות שכתבו במליאה או בקבוצות קטנות.

מומלץ לאפשר לתלמידים להגיב להגדרות ששותפו באופן הבא:

* הזדהיתי עם מה שכתבת...

* מה שכתבת העלה בי מחשבה בנוגע ל...

לסיכום

למורה: נקריא את מילות ההספד של ילדיו של ריצ'רד. (השקסט מופיע בנספחים) בהספדם ניסו ילדיו לזקק בכמה משפטים את תמצית חייו וחלומותיו של אביהם.

לאחר הקריאה נשאל לסיכום:

שאלה לסיכום:

✱ אילו מחשבות מעלה בכם ההספד הזה בנוגע להשפעה של חלומות ולקשר שבין חלומות של יחידים ובין חלומות משותפים?

נספחים

"אני מאמין" / שאל טשרניחובסקי

אודסה 1892

שחקי, שחקי על החלומות,
זו אני החולם שח.
שחקי כי באדם אאמין,
כי עודני מאמין בך.

כי עוד נפשי דרור שואפת,
לא מכרתיה לעגל-פז,
כי עוד אאמין גם באדם,
גם ברוחו, רוח עז.

רוחו ישליך כבלי-הבלי,
ירוממנו במתי-על;
לא ברעב ימות עבד,
דרור - לנפש, פת - לדל.

שחקי כי גם ברעות אאמין,
אאמין, כי עוד אמצא לב,
לב תקותי גם תקותיו,
יחוש אשר, יבין כאב.

אאמינה גם בעתיד,
אף אם ירחק זה היום,
אך בא יבא - ישאו שלום
אז וברכה לאם מלאם.

ישוב יפרח אז גם עמי,
ובארץ יקום דור,
ברזל-כבלי יוסר מנו,
עין-בעין יראה אור.

יחיה, יאהב, יפעל, יעש,
דור בארץ אמנם חי,
לא בעתיד - בשמים,
חיי-רוח לו אין די.

אז שיר חדש ישיר משורר,
ליפי ונשגב לבו ער;
לו, לצעיר, מעל קברי
פרחים ילקטו לזר.

"יש לי חלום" - מרטין לותר קינג

בל נתפּלש בַּמַּעַמְקִי יֵאוּשׁ. הַיּוֹם יְדִידִי אוֹמֵר לָכֶם זֹאת - גַּם
אִם נִתְמוּדָד מוֹל קִשְׁיֵי הַיּוֹם אוֹ הַמָּחָר, יֵשׁ בִּי עֵדִין חֲזוֹן
הַמְּשָׁרֵשׁ בְּחִלּוֹם הָאֻמְרִיקָאִי.

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם כִּי יוֹם אֶחָד תַּעֲלֶה וְתִבּוֹא אֲמוֹנָה עֲמָקָה: «אֲנִי
אוֹחֲזִים בְּאִמַּת צְרוּפָה כִּי כָל הָאָדָם נִבְרָא שׁוֹה.

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם, כִּי יוֹם יָבוֹא וְעַל פִּסְגוֹתֶיהָ הָאֲדָמוֹת שֶׁל גִּוְרָג־יָהּ,
הֵן צֶאֱצָאִי הָעֶבְדִּים וְהֵן צֶאֱצָאִי הָאֲדוֹנִים יוֹכְלוּ שִׁבְתִּי אֲחִים גַּם
יַחַד וְאֵל שְׁלֶחֶן אֶחָד הִסֵּב.

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם, כִּי יוֹם יָבוֹא וּמַדִּינַת מִיִּסִּיסִיפִי, הַנוֹטֶפֶת זַעַת אִי
צֶדֶק וּבְאִישֵׁת אֵשׁ שֶׁל עֶשֶׂק, תִּמְרִיר אֱלֹה לִנְוֶה חִפְשׁ וְצֶדֶק.

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם כִּי אַרְבַּעַת יְלָדֵי הָרִכִּים, יַחֲיוּ יוֹם אֶחָד בְּאִמָּה בָּהּ
אִין אָדָם נִשְׁפֹּט עַל פִּי צֶבַע עוֹרוֹ אֶלָּא עַל פִּי תוֹחֶלֶת תְּכוֹנוֹתָיו.

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם הַיּוֹם!

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם כִּי יוֹם יָבוֹא וְאִיבֵת אַלְבָּמָה עַל גִּזְעוֹנוֹתֶיהָ
הָאֲכֻזָּרִית, עַת מוֹשְׁלָה שׁוֹפֵף בָּלַע בִּשְׁפָתָיו, שֶׁל חֲצִיצָה
וְהַפְרָדָּה - שֵׁם בְּאַלְבָּמָה, יוֹם יָבוֹא וְשָׁף שְׁחֹר, יְלָדִים וְיִלְדוֹת
שְׁלוֹבֵי יָדִים עִם שָׁף לָבֵן, כְּאֲחִים וְאֲחִיוֹת.

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם הַיּוֹם!

יֵשׁ בִּי חִלּוֹם כִּי יוֹם יָבוֹא וְכָל בִּקְעָה תְרוֹם, וְכָל הָרַ גִּבְעֵה צֶדֶק
יִמּוֹגֵגוּ. הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר יִהְיֶה וְכָרִי הָרַע יִרְעֶנּוּ יִשְׂרָאֵל. וְתִהְיֶה אֱלֹה
הַלּוֹלֶת כָּל בָּשָׂר, עֵין כָּל תַּחֲזֶה בָּהּ.

זוֹ תִקְוַתֵּנוּ. זוֹ אֲמוֹנַתֵּנוּ עִמָּה אֲשׁוּב דְּרוֹמָה. עִם אֲמוֹנָה זוֹ נוֹכַל
חֲצֵב מְאֻשִׁיּוֹת יֵאוּשׁ - אֲבֵן שֶׁל תִּקְוָה. עִם אֲמוֹנָה זוֹ נִגַּל נִגּוֹן
גְּעוּל שֶׁל אֲמַתֵּנוּ אֵל נִגֵּן מִגֵּד שֶׁל אֲחֻהָ. עִם אֲמוֹנָה זוֹ נוֹכַל
עֶבֶד יַחֲדָיו, שְׂאִית תִּפְיִלָּה בְּצוֹתָא וּמֵאֲבָק בְּמַחְבֵּק. אֵל כָּלָא,
שְׁכֵם אֶחָד לְצֻעוֹד, וְאֵל חֲרוֹת בְּחִבְרוֹתָא חִבֵּר וְהַעֲפִל, יוֹדְעִים
אֲנִי כִּי יוֹם יִנְחֲנוּ חִפְשׁ.

זֶה יִהְיֶה הַיּוֹם, זֶה יִהְיֶה הַיּוֹם עַת כָּל יְלָדֵי הָאֵל יוֹכְלוּ שׁוֹרֵר
מִשְׁמַעוֹת חֲדָשָׁה «אֲרֻצֵּי תֵהִי, אֲרֻץ מִתֵּק חִפְשׁ לְזֹאת אֲשִׁיר.
אֲרֻץ בָּהּ אֲבוֹתֵי מַתָּן, אֲרֻץ גְּאֻזֹּת הַבָּאִים בָּהּ, מִכָּל הָרַ, פַּעֲמוֹנֵי
חִפְשׁוֹ!

מתוך ההספד שכתבו ילדיו של ריצ'רד

"אבא היה אדם אדיב, עדין ואוהב. מורשתו היא "מעשים של טוב לב".

השקפות היסוד שלו היו:

- כל ילד הוא נס
 - טוב-לב וחיוניות הם מדבקים
 - העצמה משחררת אנשים על מנת להגשים את הפוטנציאל שלהם
 - הורות והוראה הם מעשים של אהבה
 - בתי ספר צריכים להיות קהילות לומדות אכפתיות בהן יש שפע של פלורליזם ואפשרויות בחירה.
- אנו אוהבים אותך אבא ונעשה כמיטב יכולתנו לחיות חיים מלאי אהבה וכבוד ולהעביר הלאה את רעיון "מעשים של טוב לב".